

FÜGGETLEN LAPOK

1867. 6. ik szám.

Szombat, oct. 12.

Előfizetési ár: egész évre 12 frt, félévre 6 frt, negyedévre 3 frt.
Beigazítási díj: 6-hasábos petit-sor 5 kr., bélyegdíj minden beigazításért 30 kr. — A „nyilt-ter”-ben 4-hasábos petit-sor 20 kr.

Megjelennek minden keddén, csütörtökön és szombaton.

Az előfizetési pénzek s a lap kezelését illető minden tárgyak a kiadó-hivatalhoz (Első magyar egyesületi könyvnyomda, 3 korona-utca, 18. sz. a.) intézendők. — Bérmentelen levelek el nem fogadottnak.

Pest, october 11.

A tegnapi országos ülés a képviselőházban egyik legszebb s zajos korunkban legjobb reményekre jogosító eseménye napjainknak.

A tanácskozás tárgya a vasuti kölesön volt, miről tudósítást olvasóink az illető rovatban vesznek.

De ezen nap a nagy napok jellegével bír!

Nemzeti adósságot csináltunk, hogy nagy napot ülhessünk.

Első alkalom ez, hogy a magyar állam független önállóságának a külföldi pénzhatalom általi elismerése és az országgyűlés elfogadása által tényre válik.

A pénzügyminiszter először lép elő ünnepélyesen számolni az országnak eljárása sikeréről s — hőse lön e napnak.

A képviselő ház viselése az elfogadás formáiban a hazafi emelkedettség oly példáját állítja fel, mely az aggodókat is szebb reményekre éleszti. Kik látva, hogy hol nemzeti érdek összetartásra hívja fel a pártokat, ott feledni tudják a nézetek eltéréseit s az eljárás formáiban is megadni azon erkölcsi hatást, mire az új viszonyok nehézségei közt a nemzeti hitelnek a külföld előtt szüksége van.

Végző támadóinkhoz.

Megígértük lapunk közelebbi számában, hogy a P. Hírnök által a polenia terére vezetve megvilágítjuk azon eljárást, mely a katolicus érdekekre nézve azon eredményt elé idézte, mely előtt ma állunk s melyet utolsó lapszemlénkben eseteltünk.

Az állam 1848-ban az új törvények rendszerében elvált az egyháztól.

Az átalakulás e végzetes percében az egyháznagyok, kik Pozsonyban jelen voltak, azonnal összehívték megjelenni azon positiót, melyet az egyházi érdekek megóvásárára nézve a dolgok új rendében elfoglalniuk kelle.

S az új kiindulási álláspontot határozottan ki is jelenték, mondva:

„Az egyháznak, mely a fejedelmi pártfogás ernyőzete alól ki van rántva, saját híveinek védelme alá kell húzódnia.”

Ez az alap, melyet a püspökök a dolgok új rendében az egyház oltalmául kijelöltek. Ezen kelle az egyház újabb szilárd fennállásának felépülni.

Azoknak tehát, kik a katolicus érdekek képviselőiül a lap-irodalom terén elé álltak, első teendőjük lett volna az országban a kath. közszellemet felébreszteni, és az összetartást felidézni, hogy a mai idő, mely már actióra volna hivatva, készületlen ne találjon bennünket.

Szerepüknek tehát nélkülözhetlen kel-

léke volt volna a kibékítés s az érdekek kimélete, a nemzeti közérzet respectálása.

E helyett azonban, minél buzgóbban ragaszkodék a nemzet annyi méltatlan nyomás és üldözés közt az egyedüli mentő ligonyhoz, a törvényességhez, annál nagyobb vehementiával esett neki a P. Hírnök ez áramlásnak, s a politikai szenvedélyek egész dühével fordult mind azok ellen, kik a nemzeti közjóhajtásnak, a törvényesség követeléseinek szövívői voltak.

Oly politikai rendszer védelmét tüzte feladatául, s folytatott annak érdekében szenvedélyes harcokat, mely rendszer, midőn kenyértörésre került a dolog, egyetlen pont sem bírt kiállítani a törvényhozás sakktablájára, és melynek a közélet megoldási terén még csak megemlítője sem találkozik.

Oly halottat támogatott heves kitérés közt, mely iránt a mily nagyok voltak a sympathiák, oly kevés hit létezhetett fel-támadása iránt.

És e sympathiákat zsákmányolta ki a P. Hírnök, és compromittálta vele az egyházat, midőn magát annak érdekeivel identificálta.

Már a 1848-ki főpapi nyilatkozványban megtalálja, miszerint a főpapok óvakodnak az ellen, hogy a vallás politikai jel-szónak használtassék, annyival kevésbé volt szabad a P. Hírnöknek, ha igaz és öntudatos, katolicus, saját politikai meggyőződésére a vallás palástját öltöni.

De ő emél is többet tett.

Ő nemcsak a kath. érdekekre, de a kath. főpásztorokra is saját politikai irányainak színtét öltötte és megteremtette azon távolságot a világiakkal, melyben a dolgokat ma találjuk sajnalatosan.

A főpapok s katolicusok voltak ugyan is azok, kiknek a 1848-ki törvények alkotásánál méltányos és igazságos kérelmük tekintetbe nem vétetett, s bármely elfogulatlan bíró ítéljen: az 1848-ki XX. tezikk igen sajnalatos befolyásnak teremténye s nem felejtették méltán a főpapok, hogy míg a kath. egyház méltányos módosításai megkésettékül félretétettek, akkor a gör. nem egyesültek kívánalmi sokkal későbbben beadvá a törvénybe beigazították.

Egyfelől tehát ezen okozott sérv s ezen törvény fogalmazványából kirívó intenciók gyöngíték a ragaszkodást s törvényekhez, melyek védelmet nem ígértek; másfelől a főpapságban s edes mindnyájunk kebelében élt még elég pietás azon institúciók iránt, melyeknek oltalmában felnőtünk s nyertünk egyházi vagy polgári állásunkban felavatást.

E sympathiákat a rendszer iránt ki tagadná ma is meg.

Ezt a P. Hírnök felismerte, de mikor a politikusként az idő exigentiait fel nem

ismerni, az inevitabilitásokat nem látni — lehetetlen volt.

Szította gondosan e sympathiákat nemcsak keblekben, és politikai tendenciák szí- nében mutatta fel, s hogy elveinek diadalt víjjon, e tendenciák közösségébe akarta vonni az egyházat s annak minden tekintélyeit.

Bujtogatott egyttal minden ellen, mit a nemzet egyértelműleg czélul tűzött ki, mi egyedül volt törvényes s mi épen ezért végkép mégis diadalra jutott.

Nem elégedett be, ha a főpapok jószívűsége s az irodalom iránti bőkezűsége által istápolaték, de ezt mint tendenciának nyújtott támogatást látta a nemzet. Ajánlatokat eszközölt ki s minden eszközhöz nyult, hogy az egyházat saját politikai tendenciáinak közösségébe vonja.

Az egyház főpásztorai felsőhajthatnak ma a francziával: Isten ments meg ügyetlen barátainktól, ellenségeinkkel majd csak megküzdünk.

És ha lapjának ily iránya, kikelésének modora, mely az irodalmi beszéd uncuma volt, már annyi idegenséget szült, mivé tette a sajtóirodalmat a kezelésben?

Politikai lapját alkalmi beszédek, lakomai szónoklások tárházává tette s ezeken közlésénél a latások oly phraseologia-ját teremtette, minőt a „Bohond Miska” utos számában csak egy beszéd eladásánál alig tudott tiz sorban elmondani.

Altalában a tömjémmel — nem keresztény módra — de oly pogányul bánt, hogy a legtulzóbb pietista megsohallhatta s hiában inté a megboldogult kalocsai érsek, hogy retentő tömjénezéséinél ne vetné mindannyiszor a turibulumot is a püspökök fejéhez. Néki nem használt semmi.

Ez volt tehát az eljárás, mitől majdnem minden jóra való ember elfordult.

Evvél aztán, hogy érzelmeiket hódítani és a hívek millióit az egyház érdekeihez közelebb vinni nem lehetett, természetes.

Ezeket látva léptünk mi a térre s a politikában elfoglalva azon positiót, melyet a kormány, a törvényhozás s vele a nemzetmagának vall. a józan áramlás menetében, nem pedig az ellen, keresünk a nagy érdekek érvényét, a feleknél egyesülést, a főböknek tiszteletét, a főmegeknek csatlakozást; mert e válságos időnek egységes összetartásra s minden erők egyesülésére van szüksége.

Pozsony, october 10.

Eddig önök lapjának 4 számát vettem. Szeretnék öszintén szólni felőle, de kissé korainak tartom.

Tömjénezést önök tölem nem várnak. Legyen e felszólalásomat tanúság önöknek, hogy irányukat kedvelem, működésükkel egyetértek.

Első hirdetésöket olvasva, valóban megtévedtem magam is, mit akarhatnak önök, midőn a szerkesztőben a papot állítják ki, s ezt tisztán politika terére helyezik, elhallgatva az utolsó elválasztó tételt.

Ma már tisztában vagyok. Önök első, jól számított lépése volt a létező előitéleteket egy erélyes nyilatkozvánnyal leküzdeni s kimondani, hogy a kath. eszme nem áll a józannal szabadelvű világ-áramlással ellentétben.

Az ellenkező hit sehol sem él és uralkodik amnyira, mint most a Lajthán tul. Nálunk ez csinált dolog volt s erőtetett. Pár ember ügyetlensége az irodalomban. De valahányszor rés nyílt, a mi papságunk, mint 1861-ben, ott volt a törvény-követők első sorában.

Mindenesetre a létező haeresis ellenében jó fogás volt, egy fiatal pap egyéniségét a föllépésben igénybe venni.

Ezen föllépés az összes magyar klerus tekintélyének esalhatatlan szolgálatot tesz. A kisebb klerusnál azért, mert e szótak köréből jó; a főklerusnál azért, mert felteszik, hogy önöknel sem lazult még meg annyira a hierarchia fegyelme, hogy fiatal pap ilyféle manifestációkat egyházi főnöke ellenére merényelhesen.

És ez minden este jó jel.

Eddig — külsziure — a magyar papság politikai szellemét a magyar irodalomban világi urak kezelték. Lehetetlen, absurdum, hihetetlen, hogy e képviseltetésre a klerus mindannyi tagja elmondta volna: hic est, in quo mihi bene complacuit.

Most a kath. érdekek képviseltetését egy pap veszi át, s oly férfiak vezetik vegyesen a két statusból, kik értik mit akarnak, ismerik a tét, s a mit akarnak, azt erélylyel s határozottsággal is akarják.

Önök utja ma kényes még — de jövőjük minden eshetőségek közt biztos.

Ne vegyék tölem rossz néven, ha nézeteimet mint biggadt szemlélő s öszinte barát, öszintén kimondom:

Önök lapja a politikai áramlás helyes irányában indult meg, és egy nagy socialis ügy rendezését tüzte magának czélul. Hiszem, mert látom, hogy önök, kik a politika kényesebb terén helyes irányt találtak, az egyházi rendezés kérdéseinél is magnessel bírnak, mely azon világrész felé mutat, hol a siker fekszik s a kielégítés zöld ága terem.

De az uton, melyen önök indultak, érhetnek pontot, hol az ösvény megoszlik s mehetnek önök egyiken vagy térhetnek másikra.

És itt féltém némileg önöket.

Nehéz próbáltatások napjai elé sietünk. Nem értem egyedül a római kérdést, de benn az országban s Bécsben az alakulások özöne, az ellentétes áramlások, a háború valószínű közelsége, a szinte kikerülhetlen pénz crisis, s ezer más baj nyakunkon, mi mind befoly kisebb vagy nagyobb mértékben a fejlődés minden ágaira.

Sőt azt is némi bajnak tekintem, hogy e válságos idő ktszöbén szenvedett a klerus érzékeny csapást egy oly szellemi erő elttűnésén,

TÁRCZA.

Pest, oktober 10.

Szokotnál több egyházi férfit lehetne ma látni Pestnek utcain. Robogó fogatokon főpapok haladtak ugyanazon irány felé. Borult, komor idő volt. Az indus ma nem imádhata volna a napot, mert az elveszni látszék a borulat homályába. Az eső egyhangu suttogással zaklatá az esernyőtleneket.

Éppen néhány tisztes külsejű vidéki pap, két világi ur társaságában lépdelt előttem. Én követtem őket.

Érdekes tárgyról beszélhettek. Arezizmaik élénk mozgásairól Lavater leolvasta volna az eszmét, mely a sebesen haladóknak lelkében hullámozott.

Egy épület tornáczába jntánk, innét folyosóra, hol nagy levelű narancsfák, aloék és leanderek féledték a belépővel, hogy az ősz elhervasztja a virágot.

Majd gyönyörtlen faragott nagy szárnyajtó nyílt meg előttünk. Faragott nagy szárnyajtó nyílt meg előttünk.

Egyházi és világi férfiak közössége képezett tarka keretet, a zöld asztal körül. A csoportok bocsátása, az alakok nemes, férfias vonásai Overberg esete aló méltók voltak.

Az elnöklő herezegprimás mellett Haynald Lajos kalocsai érsek, utánok gr. Cziráky János, ezután Bonnaz Sándor, Ürményi József, áttellenben gr. Károlyi István, Peitler Antal, végre, Zalka János győri püspökök, alább Somogyi Károly kanonok, a sz. mártouai főpápa, Kovács József kir. táblai praelatus, Pauer János vál. püspök stb.

A csoport hátterét b. Wenckheim László, gr. Szapáry István, Léva y Sándor vál. püspök, Körömczy Lure kanonok egészítik ki.

A terem egyszerű, nines feldíszítve. A tetőzet középpontjáról az országczimere néz alá, tartva két neutó által. Az elnöki szék fölött Lonovics mellszobra áll, néhány folians könyvre helyezve Alacson, de alkalmas piedestál a nagy Lonovicshoz.

A karzatról, melyen senki sem volt, nemzeti színtü kelmedarab lógott alá. Lobogó lenete, melyet rudjáról leszakítának, ez alkalomra. Rögtönzött pongyola decoratio, de illó az egészhez.

Falazatot nem látsz. Nagyszerű duplumok, in cunabulumok, a nyugati és keleti irodalom kincsei, Hellas és Róma remekirői, a szent atyák commentárai, föl egészen a legújabb irókig, gyönyörű faszekrényekbe rendezve, lakják e szoba esőndét, s most lenéznek a férfiakra, kik komoly ügyek fölött méltósággal tanácskoznak.

A papnövelde könyvtárában vagyunk. E gyülekezet a Szent-István Társulat ez idei közgyűlése!

Megilletődve álltam a mult idők ennyi hagyomány közt, mely teremté a civilizációt, s fönartatott a polgárosult műveltség által.

A közgyűlés megkezdődött. Primás ő herzegsége, meleg, lelkesült beszéddel nyitá ezt meg. A sajtóról szólott, s annak nagy feladatairól. Szava: mint rendesen, erély, emelkedettség fokozta.

Az elnöki előadás fő tárgyát az encyclopaedia képezte.

Egy ügyben érdekes és tanulságos eszmecsere fejlődött ki.

Ha y nald ő exēja eltérően aelnök abbeli nézetétől, hogy ez encyclopaedia kiadása egyelőre

beszűntetessék, a dolog oda olajtá modositanni, hogy tekintve az idő mivelődési szükségait s irányát, nagy szolgálatot tessünk kath. olvasóinknak, ha egy czelszerű és lehetőleg rövid idő alatt kiállított encyclopaediát ad ki a társulat. Az alak és feldolgozás eltérne a megkezdett nagy aránytól. Négy-hat kötet megfelelné a legnagyobb szükségeknek.

Szavai gördülékenyek, érvei mélyek, hatások, beszéde a tudás és gondolkodás, nagy öszletét társulá föl előttünk s midőn nézeteit elmondá, sajnáltuk, hogy tovább nem hallhattuk.

Zalka János, győri püspök észrevételeiben a társulat jelenlévő tagjainak öszöntét oly közel érinté, hogy a népirodalom tagasabb felkaroltatását támogató szavai, rokonszenvvel és közhelyesséssel találkoznak.

Az ügyet végre Kovács József kir. tábl. főpapnak a kalocsai érsek ő exéja véleményét támogató, illetőleg igazoló felszólalása dönté el. Az encyclopaedia kisebb alakban két-négy évi időtartam alatt fog kiadni.

E képezte a mai gyűlés fő, és a végezmények egyetlen tárgyát. Lelkesen beszélt Körömczy, indítványt nyújtott fel Lonkay.

De hát a világi urak mint statistikák szerepeltek csupán?

Mily hatásör van e társulat kebelén számunkra biztosítva, és mily eredménynyel ténykednek?

Ugy láttam, hogy köztisztület környezé őket, s bizalom. Közreműködtek a nagy ügyben, avatottságuk és buzgalomuk becsületükre válik.

Gr. Cziráky többször és mély felfogással szólott. Ürményi analýzálta, különböztetett, s a parlamentararis szónok tapintatával oldá meg a nehézségeket.

A babért báró Wenckheim Lászlónak nyújtá mégis a közlekedés. Megvallom, a nemes báró éckészolása meglepett.

Eszméi, gondolatai ugyanazon keretet, ugyanazon intenciókat, ugyanazon felfogást és elveket körvonalozták, mint a melyeket nyíltan bevallott programja a Független Lapoknak.

Kimondá a báró ur, hogy a katolicus embernek nines oka félni az új eszméktől, melyek elsodorják a régi, bár tisztos, de a kor számára haszontalanokká vált eszméket. Új életet teremtenek, új állapotokat. A társadalmat és kedélyeket át alakítják.

Ez új elvek és eszmék hatalma elől nem menekülhetünk; ha ellenünkbe állunk, elsöpörnek nyontalanul.

Kath. embernek nines oka félni a szabadelvűségtől. Mert a mi állandó örök igazság van vallásunkban, azt semmi alakulás lerombolni nem képes. A kor halad, az eszme fejlődik, s az elme tévedések között keresi az igazságot, mely rendeltetésünk.

A haladást, a társadalmat veszélyei és rázkódásai közepett, a vallási igazságok mentik meg.

Ez eszmék gyűjtöttak, lelkesítették; érzők, hogy nagy igazságok terjengeken az elmék fölött, fény, meleg dereng, a kedélyekben.

A rokonszenves eszmék győzelmé okozhatta, hogy a báró ur az elnöki választásnak a jövő év január havában tartandó újabb közgyűlésre való elhatalasztatását czélzó indítványa elfogadottat.

Ez képezi a Szent-István-társulat közgyűlésének rajzát, jelölt vonásaiban.

És minő vonatkozásban állt e gyűlés a nemzeti cultúrához, a kor igényeihez, a társadalmi érdekek kívánalmaihoz?

minő Lónóvícs volt. Nem egyedül a magas szellem, de azon tág összeköttetés, melylyel bírt, ma pótolhatlan hiány; azon napi érintkezés az ország minden rendű kapacitásaival nélkülözhetlen szükségesség.

E hiányok a siker érdekében gyors pótlást követelnek.

Az egyház fejei ma még — hallgatók. A választás alkalma elé állt, előbb tényleg mint gondolkodó, vagy egyik másik akarta is.

De megvan. A bevégzett tény, korunk e hatalmas óriása, itt is feltolta fejét. Már most természetesen a világ várja: mi történik, s várja ma még csendesen.

Ők a voltat nem desavonálták, az újat nem accepfálták meg. Melyik irányt választják, előttem nem kétes, de legalább nem kifejezett még.

Mindaddig nincs baj, s önk állása nem kényes, míg az önk által kitűzött irány körül csoportosulnak azon erők, melyeknek feladata a rendezés vezetése.

És ezt én az ügy érdekében hiszem, de a jó számítások fel kell az eshetőségeket minden oldalról venni. Pedig önk más lehetőségre nem is látszottak számítani; erre mutat a papi szerkesztés.

De épen ez, mi előttem kérdés; fognak-e önk mindig és mindenkor az egyesítés végében maradni, még akkor is, ha — és erre számítsanak — a felkelést szenvedélyek áramlása más irányra zaklatja?

Lesz-e önknek mindig elég higgadságuk nem sodortatni ösvényökről, ha a becsvágy szele élecsében fű?

Megtartják-e önk a helyes utat akkor is, ha — mi meglebb — önknek a békítés nehezebb, vagy a dícsőítés könnyebb utain lehet járni?

Ne ámsítsák önk magukat Ott állnak ma korszerű fellépésekkel, hol állott a „Pesti Hírlap” első megindulásánál. Az eszme élt, de hang kelle, mely létét hirdesse és hirtelen nagygyá, követelővé, hatalmassá lett.

Önk is elmondhatnák, mint akkori elődük, a végzetes frázist: Veletek ha lehet, — nélkültelek'st ellenetek, ha kell.

De önk azon tért, melyen ő mozgott, lapjaik minden során abnegálják most.

Fogják-e önk mindig úgy látni mint ma, hogy az egyház világi viszonyait kezelvén oly szakadás, mely tisztán világi dolgokon kezdődnek, nem maradhatna másnemű kényesebb viszonyokra is behatás nélkül?

Szóval, lesz-e önkben mindenkor elegendő önmegtartózkodás a becsvágy incselgéséi, higgadság a kellett szenvedélyek, türelem a habozók vagy épen ellenzők ellen?

Önk — nő csak ne tagadják — heves véreik, erejükben bírók, jövődjükben hívők; lesznek-e mindig uralai a mértéknek?

Boesássák meg önk baráti nyílt kérdéscímét, melyeket nem a nyilvánosságnak csak önknek szántam, de ha önk kinyomtatnák, sem bánom, lenne alkalom egykor önkre rácsatláni, ha jövődéseim elé állnának.

Isten önkkel.

Adjuk e levelet, mint vettük. Nem tesszünk rá észrevételt, nem is válaszolunk. Ezekre csak tényekkel lehet felelnünk. Hogy bizunk magunkban, legyen bizonyosság, hogy levelét tartózkodás nélkül felvettük. Szerk.

Bizalom-nyilvánítások.

Ki törődhetnék az emberi sympathiák rajongásaival, míg azok ártatlanok? Sőt ha ezek a kegyelet nemes forrása-

E kérdésre közvetlen választ maga a Szent-István-társulat adhat.

Oly időben keletkezve, hol az egyetemes európai művelődés mindinkább általánosabb és behatósabb mérvben vettetett fel a nemzeti irodalomba, s indított terjesztésnek, a nevezett társulat a kulturai régiók alsóbb rétegeit igyekezett iratainak terjesztése által felemelni a közművelődés legerősebb fókára, ahonnan azok a korszerű és elutasítatlan haladás helyes tanainak és elveinek befogadására mint elkészített, fogékony elemek járuljanak.

A Sz. István-társulat első korszakát népevelési törekvések képezik. Ez áldásos tér volt. Egyoldalúságát menthetik az alapítók intenciói, s a kezdet nehezsége.

Később a társulat szélesebb alapra helyezkedett. A műveltebb köröket igyekezett befogadni gyűjtőzetbe. Terjedése nőtt, melysége vesztett. A népirodalmat lassanként kifelejté keretéből. Munkái a műveltebb köröknek lehettek csak olvasmányai.

Ez így tart maig. Munkái, idegenek a nép előtt. Ennek nyelvét, eszmekörét, érdekeit, rokonszenvét felülmulják.

Jelen korszaka a társulatnak oly egyoldalú az ő törekvéseiben, mint volt az első. Kiadványai nem rendezettek egység kiadványai az irányzatban.

A belletristika majd egészen elhanyagolt. A mai regény, vagy más szépirodalmi genre kerül a tagok keze közé, doctrinair szárazság, majd teológiai fejtegetés. A komoly irodalom körét pedig nem azon elemek képezik, melyek a nevezett társulatnak világi tagjai.

Jó és első könyvkiadó társulat lévén, kiadványaiban erős, kedvelt és terjedt népirodalmat is kell vala teremtenie,

ból fakadoznak, senki sem lehet inkább diszponálva mint mi apolni is a szív jobb gerjedelmeit.

Nekünk Kossuth Lajos egy történelmi kép, mely káprázattal a közelmúltat betöltötte, melynek viszfénye áttör még az idők tartós homályán keresztül jelenünkbe is, de azon mértékben mosódik el, a mint a történelmi homály világosodni kezd, s nemzeti életünk a közelebbi idők sötétségéből fejtőzik ki.

Ha ő nem akartóbb lenni; ha mi őt nem akarjuk többnek tenni mint mi valósággal — a multnak egy káprázatos alakja — kinek lehet kifogása ez ellen?

Am legyen ő a mult bálványa, legyen a kételkedő hazafi-lélek, a busongó kedély emléke, mi sem nem irigyeljük senkinek emulását, annál kevésbé szóljuk meg.

De — kérdjük — lehet-e a jövő reménye?

És itt a vonal, melyet nézetünk szerint átlépni nem szabad.

Láttára azoknak, mik ma ez irányban itt ott történnek, de ismervé az elemeket is, melyeknek körében ezen jelenségek felmerülnek, mi tudjuk, s tudja mindenki, hogy igen kevesen vannak, kik ilyféle actio politikai jelentőségét ismerik, s azért kötelessége a sajtónak ezt megvilágítani.

Ne ámsítsunk senkit. Ne Kossuthot magát, ki egy választásból politikai ábrándjainak Európára szóló jelentőséget s oly ropant tőkét állít elő, minőt a váciakhoz írott levelében olvasunk; ne engedjünk ámitatni ott, hol ez átkos is lehet.

Jászladyt meghívja Kossuthot követül, ő nem vállalja s megválasztatik Pap Mór vagy Pompéry János. Voila tout. Sem több sem kevesebb az elvből, mi ama választásban nyilatkozik.

Vác kerülete megválasztja valósággal Kossuthot, minő indokokból? az itteniek igen jól tudják.

Tüntetés volt, az kétségtelen. De nem az uralgó politika, sem a kormány ellen. Hanem esel, melyet a városi értelmiség a vidéki szavazók ellen használt, kiket praecocupaáltak hitt, s tüntetése a polgári elemnek a falusi nép aristocraticus jelöltje ellen.

Es itt meg kell élesen különböztetnünk a sympathiákat a politikai bizalomnyilvánításoktól.

Kossuth iránt az országban léteznek erős, mély sympathiák a népben. Ezt ki ne tudná, s ki volna, a kit bántana?

De e sympathiák személyét és nem tendenciáit illetik, mert erre népiük nem is gondol, erről tudalma sincs.

E sympathiából csak ámitás gyárt-hat politikai tőkét.

E sympathia soha sem kérdés, sem megütközés tárgya nem lehet. Megvan. Elvitázhatatlan tény. A történelem dolga megvilágítani, mennyi része van ebben a személyes érdemek és a viszonyok hatalmának, mennyi az ő actiójának és mások mulasztásának, mennyi az irántai hajlammak vagy mások iránti gyűlöletnek, végre mennyit köszönhet ebben Kossuth Bécs politikájának a multban, s Bachnak a közelebbi időkben.

De miről ma annyi nyilvános vitákban szó van, az egészen más.

Az nem sympathia, de bizalomnyilvánítás!

hogy elősegélje a népművelést, culturánk ez alapfeltételét.

A népeletti-ilyeképző népirodalom egy társulat ölen virágozhatnék fel leginkább, — mint az kilátásba helyeztetett is már.

Bolanden regénye, a könyvszekrényekben hever legtöbb helyütt felmetszetlenül — míg Szabó Imre „Zsöllér Leánya” elkoptottan, agyonolvasottan található legtöbb falusi házában. Sokan keresik és ohajtott beszélykét — de már elfogyott.

A népirodalom ezen mellőzése okozza nézetünk szerint, hogy a sz. István-Társulat csaknem két évtizedes léte nem érte el azon eredményeket, melyekre annak kezdeményében oly jógy kilátások voltak. Hogy a köz rokonszeny nem fokozódott, sőt talán esőkkent is irányában. Hogy közgyűléseit leginkább papok látogatják, azok is aránylag kevés számmal. — Hogy a néhány világi férfi is többnyire csak noblesse obligé-ből jön felháza felsőbb tekintélyek által. A közposztály és nép, gyűléseinket nem ismeri, nem látogatja.

Maradhat-e ez állapot még tovább is, anélkül, hogy a társulat jövője ne kockáztassék? Nem hiszszük.

A gyökeres átalakulásra a mai gyűlésen jelölön adva. Mi ez átalakulást gyöngye erőnkől elősegíteni szándékszunk. Nemzetünk vallás erkölcsi érdekei, a kath. magyar nép zöme, ezernél több okkal tekint a sz. István-társulatra s annak korszerű hatásos tevékenységére. Új alapokat kell keresnünk, új tényezőket felvonnunk, életserves egységbe kell hoznunk a munkásság irányait.

E gondolatokkal hagyók el a lelkes gyűlést, melyen annyi nemes eszme szolgált a vallásnak és haladásnak.

Itt már nem egyes ember érzeményéről, de hatóságok kifejezett elveiről van szó.

Mert vagy van e bizalomnyilvánításnak jelentősége, vagy nincs.

Ha nincs, miért teszik, s ha tették, miért védik oly átkodottan a kormány fellépése s a törvény beavatkozása ellen is?

De épen mert van, s épen ezen intentio, hogy politikai jelentősége legyen, fejt meg ezen erőködést, melylyel azt teszik és védik.

Es ezen politikai jelentőség az, a mi nem szabad, mi polgári büni.

Valóban a sajtónak elengedhetlen tiszte nem hallgatni, midőn hatóságok nyilvános eljárásában lát ilyeseket védelem alá vétetni, s hatósági végzéseket talál oly elvek manifestatióit hirdettetni, melyek a jog és rend fogalmait könnyen megzavarhatják, s melyekből — hiszszük a hatóság intentiója ellen — felbátorítást nyerhet a politikai hetvenkedés, az időnkivül zavargás, erőt és tápszert merithet a reactio.

Nem akarjuk perezzre sem feledni azon tiszteletet, melylyel egy hatóság végzeményei iránt tartozunk, de ez nem tiltja azon hangon, melylyel tartozunk, véleményünket kimondani.

Pest megye közgyűlése oct. 9-kén tárgyalta azon belügyministeri rendeletet, mely Abony város Kossuthnak bizalomnyilvánító jegyzőkönyvét megsemmisíteni intimalja.

Az eziránti végzés kezdetén két fontos elv mondatik ki, mi egyéni kicsapongásokra könnyen vonatna a hatósági engedély oly szabadalmát, mire az nem is gondolt, nem gondolhatott.

„Az alkotmányos szabadság lényege — így kezdi a végzés — mindent tehetni, mit a törvény nem tilt.”

Isten mentsen, hogy ez így legyen. Megvannak a kulturának, a társadalmi szokásoknak, a jó erkölcsöknek, a politikai józanságnak, a hazaszeretet nem depravált érzetének millió szabályai, melyek botrány nélkül ép oly kevéssé mellőzhetők, mint a mily ismeretlenek pozitív törvényeink sorában.

Nem tiltotta a pozitív törvény apáinkat, hogy pongyolán ne menjenek a közgyűlés színhelyére, mégis felöltötték legtisztesebb ruháikat s oldalukra kötötték a kardot, s megfontolták a szót, mit kimondottak.

Ma sem tiltja a pozitív törvény, hogy a gyűlésben félre ne csapjuk a pergő kalapot és szivarra ne gyujtsunk, vagy meztelül jelenjünk meg — és teszi e valaki?

Sok van, mit nem tilt a törvény, de tilt az erkölcsiség, tilt a míveltség, tilt az illem, tilt az életszabály.

Nem tarthatjuk ennél fogva — egész tisztelettel mondvá — tanácsosnak ezen, a nélkül is a fékbontásokra hajló korban az elvet ily általánosságban felállítani; elég hatóság van, melynek köztanácskozása szomorú tanúságot tesz ilyféle világnézet sajnálatos elharapozásáról.

Ezen tétel könnyű félreértése azonban csak a társadalmi rendet fenyegeti.

De a másik elv már tovább megy s az állam rendét is közel érinti; erről közelebről.

Az ipar és a törvényhozás

MAGYARORSZÁGON.

V.

A czéhrendszer különösen az által vált főképp újabb időben nagy teherré, hogy a mesterjog megadása a szükkeblt elzethetlentektől tetetett függővé, s a szegény iparos csupa formások miatt önállóvá ritkán vergődhetett. E bajon az engedélyezési rendszer kívánt segíteni. Az állam látván ugyanis azon sok visszaélés káros hatását, főleg már a míveltség bizonyos fokán álló népek-nél, elvette a czéhektől a mesterjog adását, s önmaga engedte meg, a netán kérvényező iparosoknak az ipar gyakorlatát. Most már a mesterséghez való juthatás könnyebb volt, az állam hivatalnokai mentek azon szükkeblt érdekeltségtől, melylyel a czéhbelt mesteremberek minden mesterségre törekvőt tekintettek, s mindenkép akadályt kívántak vetni a különben is még félénk serdülő mester utjára. Az államhivatalnok pusztán meg fogja tekinteni megvan-e minden törvényes kellék, nagykoru-e a kérvényező, rendezes végezte e tanulmányi éveit, vannak-e ajánló bizonyítványai; s ezeknek nyomán azután kimondja véleményét. Azonban ha az engedélyezési rendszer bir is előnyökkel a czéhrendszer felett, még sem elégheti ki a kívánalmakat, mert valamint a czéhrendszerrel a mesterjog megadása a czéhtől függött: — úgy függ most az az egyes hivatalnokoktól. Pedig a hivatalnokok nem eszményi lények, kik minden tekintet nélkül csak a törvényt szabtá feltételek mérlegezése után mondják ki döntő szavukat, a hivatalnokok is emberek, még pedig emberek épen úgy telve

gyarlóssággal mint akarmi más ember, a hivatalnoknál is a részrehajlás, gyakran a megvesztegetés hatalmas eszköze osztand majd mesterjogot; s így e rendszer még azon hátránnyal járand, hogy míg a czéhrendszer legalább szakértő férfiak által bíráltatta meg a legény képességét, a hivatalnok mint az engedélyezési rendszerrel a mesterjogra nézve döntő organum, gyakran nem is ismervé a mesterség mívtáit, majdnem mint illetéktelen bíró határoz ily lényeges ügyben.

Sem a czéhrendszer, sem az engedélyezési mód nem elégti ki az újabbkor kívánalmait az ipar terén, nem lehet az egyes honpolgár azon jogát, melylyel fogva saját léte fenntartása iránt minden az ember vele szültelet jogának épentartása mellett saját akaratát s tehetsége szerint gondoskodik, oly békítő eszközökkel mintegy semmivé tenni, mint teszi ezt a czéhrendszer, mint teszi azt az engedélyezési rendszerrel. Mindkét rendszerrel valami az iparos személyen kívül levő társadalmi közeg korlátozza az iparost, nehezíti, sőt sok esetben tehetetleníti a munkakeresetet. Azért minde-nütt, ha valamely nemzet a míveltség bizonyos fokára emelkedik, leomlik a bástya, mely az iparost a czéhrendszer folytán elzsigetelte, ledől a gát, mely az iparba juthatást az engedélyezési rendszer folytán körülzáncolta, és az iparszabadság mellett mindenki akár tanult mesterséget, akár nem űzheti az ipart; ha tehát én mint író, ki soha szabadságot nem tanultam, szabó akarok lenni, fogadok egy pár legényt, s a nélkül, hogy csak érteneik vagy csak fogalmam volna is e mesterségről, varrathatok ruhákat s árulhatom a kész öltönyöket tetszésem szerint. Nemde, mily kényelmes az iparszabadság, uralma alatt önálló iparossá lenni? nem kell három-négy évig inaskodni, nincs az ember kitéve, hogy mint legény a vándorlás közben a koldulás iparát is megtanulhassa, s az a sok üres ceremonia a mesterművel mind elmarad. De továbbá nemcsak, hogy lehet mindenki iparos, de a készítmény kiállításához szükséges minden műtétel, még ha más kézmű igényeivel eszközölteti is, tetszés szerint véghez vihetni; tehát az az által maga mázoltathatja be saját legényeivel asztalait, a pék süthet bármilyen süteményt, s ha neki tetszik, maga örölheti is lisztét stb.

A törvényhozás működése.

A képviselőház oct. 10-diki ülésében egyhangulag elfogadta a vasút-kölesönről szóló törvényjavaslatot. Ez a jobb s a baloldálnak előtte való napon tartott értekezleteiben létesült megállapodás értelmében történt, s úgy látszik, hogy a szélső baloldal is, minden különös finansztudományi eszméi mellett, megnyugodott a kölesönben.

A törvényjavaslatban összesen csak azon kis módosítás történt, hogy az 1-ső cikkből Zsedényi indítványára, melyet a pénzügyminister helyeselt, elhagyták azon egyezmény megemlítését, melyet a kölesön részleteiről a pénzügyminister a vasútkölesön ügyében kiküldött tizenötös bizottság elé terjesztett, s mely, miután azt a ház nem tárgyalta, a törvényben nem is volt megemlíthető.

A törvényjavaslat feletti végleges szavazás az oct. 12-diki ülésben fog megtörténni, s ezután az előterjesztetik a főrendiháznak.

Az oct. 10-diki ülésnek legnevezetesebb mozzanatát a pénzügyminister hosszú beszéde képezte, melylyel a kölesönt indokolta, s mely összes anyagi állapotunk s fejlődésünknek oly hatalmasan concinnált képét tartalmazza, hogy mindenki örömmel időzik e kép mellett.

A kormány nevében a pénzügyminister méltán utalt a kölesönre, mint oly tere, mely Magyarország függetlenségének hathatós bizonyítéka.

Ime — úgymond — míg egykor Széchenyi a Tisza-szabályozásra 400,000 frtnyi kölesönt is csak úgy eszközölhetett ki, hogy a birodalom elvállalta a garantált, most Magyarország önállóan koronás király hozzájárultával oly kölesönt köt, melynek amatt csak 150 ed részét képezte!

Aztán előadta, hogy a pénz a vasutépítés mellett csatornákra is fog fordíthatni, de csak néhány millió s csak ugy, ha erre magánvállalkozók nem akadnak.

A minister ur igen helyesen tüntette elő a csatornaépítés szükségességét, s különösen két csatornát jelölt meg, melyek mindenekelőtt kiépítendőek lesznek.

Az egyik a Tiszát a Dunával Pestnél összekötő csatorna, mely ötszekeröve egész raktár és dock-rendszerrel Pesten olykép, hogy azzal miud-három fővárosi vaspálya összeköttetésben lenne, fővárosunk és hazánk kereskedési fölívragzásának nevezetes tényezőül szolgálhatna.

A másik csatorna az alföldi, mely Tokaj körül kiszakadva, a Tiszából a közösbbe vezetettnek s miután a Tiszát a Dunával összekötő csatorna Csongrádtól venné kezdetét, a két csatorna szoros kapcsolatban lenne egymással.

A csatornák után a minister részletesen tárgyalta a vasutépítés módosztatit s azon következtetésre jutott, hogy végre is az építési rendszerek helyszéke a relativ viszonyoktól függ. Így a hazai vonalokra nézve is a kormány több társulattal van alkudozásban, a két legfőbb vonal: a fiumei

és olozsvá lam öltögeen k A beszéd ut leteit tárgyalják jük fel:

A befizetés évi járadék van radék a valóság száztőlját teszi tetik s tart ötte ha tehát a nem törelesztési össze gos kamatlába

A kölesön tetett egy frank ki a kibocsátás „Société générale du commerce de milliö frankot telezőleg szerz

A befizetés leforgása alatt fizettetvén be, tett öszszeked mely a köles mi annyit tesz megfelelő 7% addig levonás nem fizettetve

A kölesön aláíróknak a jegyzések egy negyede

Végül a ben való köte Tekintve hogy a képi kölesönt: a tekinthet any stádiuma elé. öhajítások, m műtétől várja

A Di ülésen az áll közö állami sással elfogva sult, melynek delmében el törvények lép támogattásba tagú bizottmá nos állampol zett, melyben gdatott. A toztatásra a 2-ik olvasás harmadik ol két törvény

Az oct. A bizottmán gyarország latának ügy munkálata: finanszminis elöterjesztés elöterjesztés milag a biz vényt illető

— A b Berger egy kezést közl zott, misze nés minde kotmány n illetőleg ha melyek a b szentesítés kijelenti, l szütközés vanítja, m ben, ha mi sítés alá, r natkozó t emezek va helyesli e birodalmi programm vajjon ne kiegyezési halasztani előterjeszt né. A klu desbe neu

Va nistei lás-és kö keztesen — közép gymnasium a jelen tá véve még ez alkalo oly anny

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

és a hivatalvesztéget; s így, hogy míg általában hivatalnok mesterségje ismerve a kelen bíró

edélyezési almaid az plgár azon tása iránt épentartá-nt gondos-ny semmivé t teszi azt enszernél tarsadalmi sok eset-ért minde-ly bizonyos-ly az ipa-te, ledől a redélyezés-parszabad-esterséget, mint író, ki arok lenni, y csak ér-mesterség-kész öltö-kényelmes ölni, nincs vándorlás ssa, s az a elmarad, nki iparos, es minden el eszközöl-nát az asz-veivel asz-nényt, s ha

deményezett lényeges reformjairól tüzetesebben szólni akarunk, csak azon sorány közleményre hivatkozni, a melyet ez ügyben a „Budapesti Közlöny“ a nyilvánosság elé juttatott.

De épen ezen körülmény az, a mely feladatunkat szerfelett nehezíti.

Miután nem ugyan a hivatalos lapból, hanem az értekezlet több tagjától értesültünk, hogy az újonnan megállapított tanterv rövid idő múlva ki fog nyomtatni és a magyarországi középtanodai tanári karokkal, s így valószínűleg a napi sajtóval is közölni, hogy idő előtt ne ítéljük s elkeseredésünkben igazságtalanok ne legyünk, múlt számunkban — hallgattunk ez ügyről, azon reményben lévén, hogy néhány nap alatt az egész tantervet látva annak egyes részleteiről is kedvezőbben fogunk nyilatkozhatni, mint azt eddig tehetjük.

Hiában várakoztunk, mert — ezen reményünkben is csalatkoztunk.

Mai napon is csak ott vagyunk, a hol egy hét előtti voltunk.

Mai napon is csak azt tanulmányozhatjuk, csak azt vehetjük bíráló bonczkésünk alá, a mit ezen egész ügyre vonatkozólag már a múlt héten a hivatalos lapban olvastunk.

Ez pedig sem nem több, sem nem kevesebb, mint B. E ö t v ö s beszéde, mely az általános szempontokat, továbbá Dr. Lutter Nándor feladvására, mely az életbe léptetendő tanterv egyes részleteit tartalmazza s végre az egyes értekezleti tagok beszédeit, melyekből a „tanácskozás“ némi nyomai is tűnnek ki.

Foglalkozunk ez alkalommal még a legelsővel, t. i. a minister ur beszédével.

Ebben olvassuk folytatásul a következőket: „Gyakran tapasztaltam és önk, uraim, kétség-telenül még gyakrabban, hogy a szülők néhány évi iskoláztatás után gyermekeik tanpályáját változtatni kívánják s azt épen e (t. i. eddig fennállott) rendszer következésében nem tehetik, habár átlatják is, hogy gyermekek eddig oly irányban neveltettek, melyre semmi hajlama nem volt. Hogy e bajon segítsünk, nem szükséges egyéb, mint hogy a növendékek a gymnasium négy első osztályában annyi realismereteket oktassanak, mennyi arra szükséges, hogy a negyedik gymnasialis osztály után a negyedik real-osztályba akadálytalanul átmenhessenek s ellenben a realtanodában tanítassák a latin nyelvből annyit, hogy a realtanoda növendéke akadálytalanul lépessen át a gymnasiumba. Azaz, hogy a gymnasiumban a számtan, geometria és természetudományokra több idő fordítassék, és hogy a rajzban minden gymnasiumos köteles tanfolyamot véssék fel, míg ellenben a realtanodában a diák grammatika és syntaxisnak hely adassék.“

Ezek a minister szavai, melyek egy, bár nem új, de igen helyes gondolatsort fejeznek ki.

Ki nem helyeselné ezen felfogást, különösen nálunk, hol a társadalmi életben a munka felosztás elve még annyira nem érvényesítette magát, mint pl. Svajczban, vagy Francia-, vagy Németországban, s hol azért is az encyclopaedicus műveltség, általában véve, szebb jövőt ígér, mint — bármily alapos szakképzettség!

Azonban, legyen szabad ez alkalommal valamit elmondanunk, a mi régóta szívünkön fekszik.

Midőn nálunk a real-iskolák keletkeztek, azok a polgári osztály legértelmesebb részéről a legszívesebben fogadtatásban részesültek.

Azt gondolták, hogy a realiskolák fogják az ipart előmozdítani.

Mi azt hisszük: nem a realiskolák fogják az ipart előmozdítani, hanem megfordítva, ha iparunk lesz, akkor fognak a realiskolák is virágozni.

Ezen nézetünk helyessége mellett szólni a tapasztalás.

Van jelenleg is száznál több gymnasiumunk mellett csak egynehány realtanodánk.

S még a gymnasiumokból évenként 6—700 száz tanuló átlép az egyetemre, azalatt az egyetlen magyar műegyetemre évenként átlépő ifjak száma alig meghaladja az 50 et.

Legyen iparunk, akkor műegyetemünk is népesebb lesz.

S mind ezen tények dacára, bár egészen más okoknál fogva, mint a melyekre a minister ur támaszkodik, helyeseljük azon nyilatkozatát, mely szerint szükséges, hogy a magyarországi középtanodák alsó osztályaiiban az ugynevezett — de csakis ugynevezett — real és humanistikai irány eggyesíthessék.

Azaz, ha közműveltségi viszonyainkat tekintjük, nincsen semmi kifogásunk az ellen, hogy mint a minister ur akarja, a gymnasiumok és alrealtanodák helyébe alrealgymnasiumok állítsanak fel, a melyekben t. i. a elaskai nyelvek mellett a természettudományok is megfelelő mérvben tanítassanak.

De épen, mert ezen nézetben vagyunk, nem esekély megítélésünkre kellett hallanunk, hogy a minister ur tervezte alrealgymnasiumok tantárgyainak sorából épen a természettudományok legfontosabbika, t. i. a természettan, ki van hagyva?

Igaz-e ez?

És ha igaz, lehet-e realgymnasiumnak csak

nevezni is olyan intézetet, a melyben a legfontosabb természettudomány nem tanítottatik? és lehet-e olyan intézet előkészítő iskola akár a főrealtanodába, akár idővel az egyetemre átlépendő gymnasiumi növendékre nézve, melyben a physikának még elemei sem fordultak elő?

Azonban tisztázzuk az eszméket.

A minister ur azt mondja, hogy vannak, főképp Poroszországban, paedagogok, kik e két (t. i. humanisticus és real) irány egyesítését az egész köznevelésben szemléltetik, s ezen országban létezik több intézet, ugynevezett real gymnasium, melyben ez alkalmaztatik; de a minister ur ezen rendszert nem tarthatja észszerűnek stb.⁴

Ugy látszik, hogy a minister ur, midőn ezen szavak kimondását szükségesnek tartotta, a budapesti tanári egyesület közgyűlésére gondolt, ugyanint a melyekben az ugynevezett human és realtudományok lényegére vonatkozó vita közbeszéd tárgya válna.

A mai tudomány előtt mit jelentenek ezen szók: humanistikus és real tudomány?

Semmit.

Azok ép oly „Schlagwort“ ok, mint pl. jezsuita, ultramontan, freimaurer, schwarzgelb stb. elnevezések, melyek épen azért, mert igen is rugókonnyak, s igen is tág értelemmel bírnak, tulajdonképen semmi értelemmel sem bírnak.

Igy, miután a legelső európai nyelvészek egyike, t. i. Müller Miksa alaposan indokolt véleménye szerint még a nyelvtudomány is, mint tudomány, szinte a természettudományok közé sorozandó, lehet-e igazolni oly eljárást, mely köznevelésünk egész szervezetének újjalakítását oly két szóra alapítja, melyeknek nagyon is fontos jelentősége lehetett és voltis a középkorban, de mely két szó a mai időben valódiilag — semmit sem jelent.

Ilysz a real fogalmának ellentéte nem a human, hanem az ideál.

Igen is! az ugynevezett human és realirány a mai paedagogia előtt nem egyéb, mint kétféle kifejezése ugyanazon egy processusnak, egy és ugyanazon tárgy, mely azonban különböző szempontokból tekintve eltérő alakokat mutat annak, ki azt távolról tekint.

Igen sajnáljuk, hogy idevágó bővebb fejtegetésekbe ezen alkalommal nem bocsátkozhatván, az égen megpendített tudományos kérdéssel tovább nem foglalkozhatunk és sajátképeni tárgyunkhoz visszatérünk.

Az új tanterv szerint tehát a negyedik osztály után a szülőknek el kellene határozniuk, hogy gyermekeiket továbbra a real vagy a humanistikus iskolában akarják-e képezetni. És a 6 osztályu gymnasium két felső osztálya lenne tisztán a humaniorák tanítására szentelve.

E szerint tehát a realgymnasiumból, vagyis a 4 ik osztályból kilépő, azaz 14—16 éves ifjúknak kell választania, milyen — real vagy humanistikus pályára — akar-e lépni, s így tanulmányait vagy a főrealtanodában, vagy a gymnasiumban folytatni.

Ez kétségek nélkül sokkal észszerűbb elrendezés, mint az, a mely eddig divatozott, s a mely szerint t. i. már az elemi iskolából kilépő ifjú kénytelenített választani a real és humanistikus irány, vagyis jobban mondva a realtanoda és gymnasium között.

Azonban ez is baj, és pedig — nagy baj.

Ugyanis azon társadalmi és kulturai viszonyok közt, a melyek jelenleg is hazánkban uralkodnak s tán még nagyon sokáig uralkodni fognak, melyek 14—16 éves korában meghatározni a jövőjét, midőn még az egyetemen is minden pillanatban előfordulnak esetek, a hol a gymnasiumot végzett (tehát nem többé 14—16 éves) ifjú az egyik facultásból a másikba átlépnek, mert hajlamaik, belső hivatásuk, vagy körülményeik ezt követelik.

S ha az egyetemre átlépő ifjú rendszeren határozottan még nem képes választani a jövő pályáját, hogy lehet ezt kívánni oly gyermektől, a ki csak a negy-osztályu realgymnasiumot végezte?

Ha tehát a minister ur — és nem ok nélkül — rosszalja az eddigi dualismust, mely mindjárt az elemi iskolák bevégeztével kezdődött, nem fogjuk fel, mért helyesli és lépteti életbe azon dualismust, mely a középtanoda 5. osztályában veszi kezdetét.

Vagy abból, hogy a 10 éves fiú csakugyan nem képes jövő életpályáját választani, következik-e az, hogy a 14 éves fiú képes ezt tenni?

Tagadjuk a priori, s alkalmasint tagadni fogja legtöbb t. ez. olvasónk a posteriori.

Lapszemle.

Magyar lapok. Lapunk szerény terje alig enged e rovatban mást, mint lapirodalomunk feltünőbb jelenségeit kiemelni s azokat olvasóink figyelmének bemutatni, s azt mennyire lapunk oeconomicus engedi, taglalni is.

Ez időben az irodalom tag birodalmában a legkirívóbb esemény a — Kossuth levelezése a Pesti Naplóban, s ha szemlénkben e tárgyat kell annyiszor említenünk, nem mi, hanem a tények indokai.

Mi bevalljuk, hogy e napig felleveéseinkben esalatkoztunk.

Azt hittük, hogy Kossuth váratlanul szelőd föllépése a minap leirt utolsó levelében egészen más fordulatot ad a dolgoknak, az ellenfél megelégteli azon felszámíthatlan mérvű közeledést, mit Kossuth tett; megelőgli azon lehangelást, mit itt táborában előidézett, s mert ő is, mint hangjából kivehető, meneküli szeretne e harcztól, mely számára már babérokat nem hozhat, itt is egy kis tüntető tüzeléssel véget vetnek a dolognak s lecsendesül a vihar Pannonia hármás halmaán megint.

Csalódtunk. A Pesti Napló bada annyira megkedvelte a harczt, s annyira belejött a történetírásba, hogy egyhamar ki sem zaklatja e térről valami.

S így van ez jól.

Csak hogy mi a történelmi okulás érdemét a P. Naplónak, és nem Kossuthnak szeretttük volna köszönni.

Most az érdem Kossuthé.

A P. Napló kapacitási nem ma jöttek azon meggyőződésre Kossuthk iránt, mit ma annyi nyúltsággal elmondanak, midőn így szólnak:

„Midőn ő azzal vádolt bennünket, hogy a haza veszedelmére működünk, lehetett-e emlékeztetőbe nem hoznunk, hogy ő annak önállóságát egyszer már el is veszítette, s hogy a nemzetnek 18 éves túrléme, s képviselői szilárd magartatásának hosszú és nehéz küzdelmeivel sikertülhetett csak, a körülmények ügyes felhasználása mellett, annak önállását ismét visszaszerezni.

Lehetett-e meg nem említeni, miként ő, ki reánk fogja, hogy politikánk az oroszokat hozandja nyakunkra, az orosz dynastiának Magyarország trónját egy hét alatt háromszor, háromféle alakban ajánlotta fel.

Lehetett-e elhallgatni, miként ő, ki az osztrák birodalommal kiegyenlítői tervekű Magyarországot függetlenségének elenyésztését olvasta ki, néhány évvel ezelőtt egy dunai confederatiót tervezett, melyben nem dualismus és paritás, hanem négyes alap, és egy negyedrészre leolvadt paritás elve szerint kellett volna kezelni közös ügyeinket, és Magyarország küldöttei három évig megjárva Bukurestet, Nándorfehérvárt és Zágrábot, csak minden negyedik évben tanácskozhattak volna itthon, saját tűzhelyeiknél.

Lehetett-e arra nem figyelmeztetnünk őt, ki bennünket a germanisatio veszedelmével fenyegetett, miként ez ellen a belsőleg teljesen független önállás, külsőleg az egyenjogú dualismus sokkal inkább fog biztosítani, mint az ő al-dunai négyes szövetsége, melyben, ethnographiai körülményeink közt, kedvezőtlen majoritátsnak fognának kétségtelenül alá vetetni!

Midőn Deák Ferencnek, és mindazoknak, kik 1848és 1849-ben cselekvő részt nem vettek forradalmi politikájában, azt hánytva szemre, miként köszönjék meg, hogy a nemzet méltó haragja megkímélte őket közömbösségükben, nem kellett-e szik-ségképen azt válaszolnunk, hogy Deák, és mindazok, kik Kossuthnak politikáját nem helyeselték, soha sem hoztak nagyobb áldozatot, soha sem bizonyították inkább hazafiságunk arany tisztaságát, mint épen akkor, midőn Kossuthot, kinek szava után a nemzet többsége indult, eljárásaiban nem gátolták, törekvéseiben nem akadályozták, s ez által a nemzet közös szerencséjében és szerencsétlenségében osztozni elhatározott készségük voltak.

Ily élmegtagadás után nem méltányos, nem igazságos-e azon kívánságunk, hogy Kossuth, ki 1848 ban ura lett hazánk sorsának kit mi a közvélemény által reá ruházott hatalmának gyakorlataiban soha sem háborgattunk, s ki mind e mellett mégis elvesztette a haza függetlenségét, most, midőn mi azt a közvéleménytől felhiva, saját belátásunk szerint, hangyaszerzőmialoml töreksztünk visszaszerezni, szintén ne háborgassa hazafias törekvéseinket, s várja be ezeknek eredményeit.

De Kossuth mindezen figyelmeztetések, alapos megjegyzésekre és méltányos kívánságainkra nem is hederít. Eddig a Napló.

A bálványzás lehet a politikában ártatlan dolog is, de nálunk ezen idolotria veszélyes alakot is ölthet vala, mert évek szerencsétlen conjuncturái csak átpolták, s még nem vagyunk tul a bajokon, hogy mosolyoghatnánk a pártoskodók azon fogásán, melylyel e nevet s felszólalásait capitalizálták, s apró pénzre váltogatva a nép közé szorták.

Aztán, mint már egy ízben igyekeztünk kimutatni ez egész láncozolata volt a felélesztett agitatio-nak, mely fővárosunkat is egyideig meglepő jeletetek színhelyévé tette, s innen egyes megyéken utóvégre városokon kezdte körutat tenni.

Mi, kik ismertük, mi van ezen lármának mögötte, s kik tudjuk a magyar ember minő kurta időig tartja ki az ilyes irtés puffogatást, meg nem zavarodtunk. De ott van Bécs, alakulási vajadásnak közepette, és ha ott azon befolyás, mely a napokban is érezhető jelenségeit mutatta működéseinek, a mi títéséseink színében erőt nyer, ki számíthatja ki vívmányait?

Azért a P. Napló jól teszi, ha ilyes esetek ismételhetsének azzal igyekszik elejét venni, hogy a megkedvelt kiábrándítás munkáját erélyesen folytatja.

A kormány működése.

Vallás- és közoktatási miniszterium. Miután azon tanterv, mely vallás- és közoktatási miniszterium kívánsága következtében hazai katolikus — és csak katolikus — középtanodáink, vagy helyesebben mondva, gymnasiumaink első és ötödik osztályaiiban már a jelen tanévben is életbe léptetett, egészben véve még ma is ismeretlen, kénytelenek vagyunk ez alkalommal is, midőn t. i. középtanodáinknak oly annyira szükséges s a minister ur által is kez-

